

Rola kapitału ludzkiego w procesie przechodzenia do gospodarki opartej na wiedzy

WSTĘP

W dzisiejszych czasach kapitał ludzki i intelektualny stanowi główny czynnik rozwoju konkurencyjności europejskiej gospodarki. Inwestycje w wiedzę, w zasoby ludzkie oraz w badania naukowe pozwalają lepiej wykorzystać dotychczasowe doświadczenia, a tym samym zapewnić przyszłym pokoleniom trwałe i zrównoważony rozwój gospodarczy.

Przed Polską stają zatem nowe wyzwania związane z budowaniem społeczeństwa informacyjnego, posługującego się głównie wiedzą oraz wykorzystującego w swej pracy nowoczesne techniki zdobywania informacji oraz przetwarzania danych.

Celem tak rozumianego społeczeństwa jest więc stabilny wzrost gospodarczy osiągnięty przede wszystkim dzięki planowaniu, prognozowaniu oraz modyfikacji zdobytej wiedzy teoretycznej.

KAPITAŁ LUDZKI I INTELEKTUALNY W STRATEGII LIZBOŃSKIEJ

Obecnie wszystkie kraje członkowskie Unii Europejskiej, realizując założenia Strategii Lizbońskiej, dążą do zbudowania najbardziej konkurencyjnej i dynamicznej gospodarki na świecie, której głównym źródłem konkurencyjności będzie wysoko wykwalifikowany kapitał ludzki. Strategia Lizbońska, zatwierdzona w marcu 2000 roku przez Radę Europejską, określa społeczno-gospodarczy kierunek trwałego rozwoju UE do 2010 roku.

Założenia Strategii Lizbońskiej powinny zostać osiągnięte poprzez realizację następujących działań¹:

¹ *Biała księga 2003, część II – Polska wobec Strategii Lizbońskiej*, Polskie Forum Strategii Lizbońskiej, Gdańsk–Warszawa 2003, s. 8.

- szybkie przechodzenie do gospodarki opartej na wiedzy, w tym rozwój społeczeństwa informacyjnego, badań i innowacji oraz kształcenia;
- liberalizacja i integracja rynków i sektorów nie funkcjonujących dotychczas zgodnie z zasadami wspólnego rynku, tj. telekomunikacja, energetyka, transport, poczta, a także usługi finansowe;
- rozwój przedsiębiorczości, deregulacja i lepsze wsparcie ze strony administracji (w tym możliwie szeroka likwidacja barier dla przedsiębiorców), ułatwienia w dostępie do kapitału i technologii, ograniczenie szkodliwej pomocy publicznej;
- wzrost zatrudnienia i zmiana modelu społecznego, wzrost aktywności zawodowej, uelastycznienie rynku pracy, poprawa edukacji, unowocześnienie zabezpieczeń społecznych, ograniczanie biedy i wykluczenia społecznego;
- dbałość o trwałe fundamenty rozwoju i środowisko naturalne, ograniczenie zmian klimatycznych i dbałość o zachowanie zasobów naturalnych.

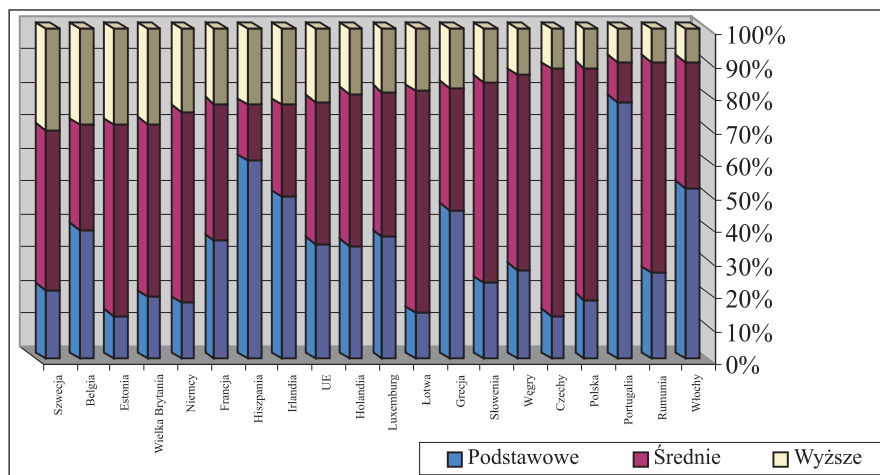
Najważniejszym filarem Strategii Lizbońskiej jest szybkie przechodzenie do gospodarki opartej na wiedzy, między innymi poprzez inwestycje w kapitał ludzki, a tym samym w rozwój społeczeństwa informacyjnego. Społeczeństwo informacyjne to społeczeństwo, w którym informacja staje się towarem, rośnie rola specjalistów i naukowców, natomiast centralne znaczenie pełni wiedza, jako źródło innowacji². Dlatego też budowanie globalnego społeczeństwa wiedzy oznacza z jednej strony ułatwienie dostępu do Internetu dla społeczności europejskiej, z drugiej zaś strony zapewnienie mieszkańcom UE możliwości ustawicznego kształcenia się oraz zdobywania nowych, praktycznych umiejętności. Realizacja tego działania przyczyni się również do stworzenia nowego modelu społecznego, gwarantującego poprawę jakości wykształcenia pracowników, uelastycznienie rynku pracy, zmniejszenie bezrobocia, a tym samym zrównoważony rozwój całej Unii Europejskiej.

W obecnym rozwoju gospodarczym UE obserwuje się wzrost roli wiedzy i procesów uczenia się. Uważa się, bowiem, że uczenie jest procesem, którego istota polega na nabywaniu kompetencji i umiejętności, pozwalających jednostce odnosić sukcesy w osiąganiu celów osobistych oraz przedsiębiorstwa, a tym samym całej gospodarki³.

Jak już wcześniej wspomniano, budowanie społeczeństwa informacyjnego polega między innymi na zapewnieniu społeczności europejskiej dostępu do

² M. Fic, D. Fic, *Partnerstwo w społeczeństwie wiedzy*, [w:] *Stosunki gospodarcze Unii Europejskiej. Wybrane Kierunki Polityki Wspólnotowej*, pr. zbior. pod red. M. Dudka, Uniwersytet Zielonogórski, Zielona Góra 2004, s. 270.

³ K. Kubiak, *Kształcenie podstawowym elementem rozwoju gospodarki opartej na wiedzy*, [w:] *Stosunki gospodarcze Unii Europejskiej... wyd. cyt.*, s. 316.

Wykres 1. Struktura wykształcenia w 2000 r. (% osób w wieku 25–59 lat)

Źródło: *Commission Communication, First progress report on economic and social cohesion*, Brussels, 30.01.2002.

informacji głównie poprzez Internet. Prosty dostęp do nowoczesnych technik informatycznych i komunikacyjnych gwarantuje bowiem lepsze możliwości rozwoju, oszczędność czasu, a także redukcję kosztów funkcjonowania wielu podmiotów społeczno-gospodarczych, takich jak: administracja, przedsiębiorstwa, placówki służby zdrowia, itp.

Tabela 1

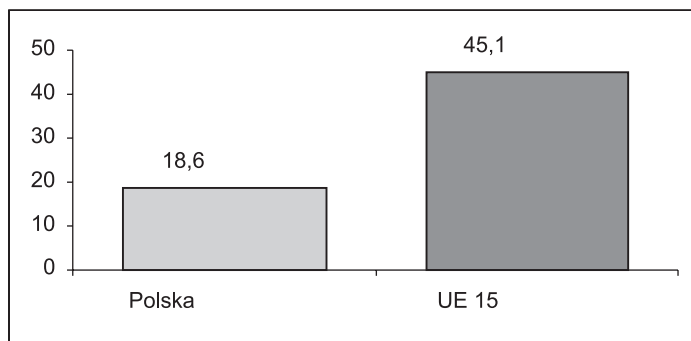
Oszczędności z tytułu e-commerce

Dział gospodarki	Możliwe oszczędności dla przedsiębiorstw
Telekomunikacja	5–15%
Programy obliczeniowe	11–20%
Wytwarzanie elektroniki	29–30%
Wyroby spożywcze	3–5%
Transport	15–20%
Ochrona zdrowia	5%
Media i reklama	10–15%

Źródło: „Business Week European”, styczeń 2000.

Na różnorodne przedsięwzięcia wspierające rozwój społeczeństwa informacyjnego w Unii Europejskiej rokrocznie wydatkowane jest ok. 1,2 mld euro. W Polsce występują zapóźnienia nie tylko wobec dotychczasowych krajów członkowskich,

ale także wobec nowych członków Unii Europejskiej. Taka sytuacja w poważny sposób może wpłynąć na konkurencyjność polskiej gospodarki⁴.

Wykres 2. Procent podstawowych usług publicznych dostępnych poprzez Internet w kwietniu 2002 roku

Źródło: *Narodowy Plan Rozwoju 2004–2006*, Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2003.

ROLA KAPITAŁU LUDZKIEGO I INTELEKTUALNEGO W DOCHODZENIU DO GOSPODARKI OPARTEJ NA WIEDZY

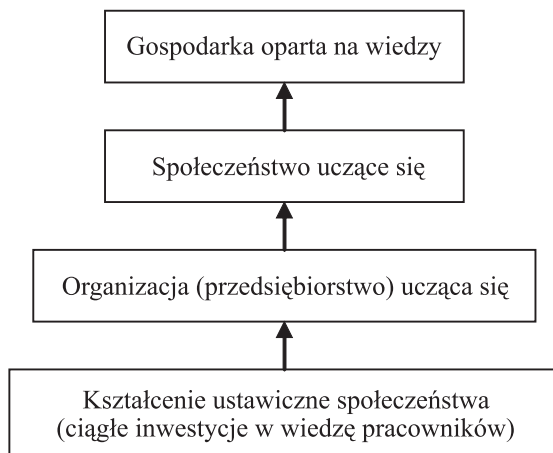
W poprzednim rozdziale szczególną uwagę poświęcono roli kapitału ludzkiego w budowaniu konkurencyjności gospodarki. Jednakże czynnik ludzki jest jedynie elementem szerszej wartości, jaką jest kapitał intelektualny.

Kapitał intelektualny to tzw. niematerialny zasób organizacji, czyli zdolność przedsiębiorstwa do transferu wiedzy i jej aplikacji, co w połączeniu z kulturą danej organizacji powinno owocować możliwością tworzenia nowej wiedzy na użytek własny oraz innych podmiotów społeczno-gospodarczych. Kapitał intelektualny składa się zatem z kapitału ludzkiego oraz kapitału strukturalnego. Kapitał ludzki to pracownicy przedsiębiorstwa, jak również klienci, dostawcy oraz wszystkie osoby związane z daną organizacją jakimikolwiek umowami. Kapitał strukturalny stanowi sprzęt komputerowy, oprogramowanie, patenty, znaki handlowe i wszystko to, co jest zdolnością przedsiębiorstwa oraz wspiera produktywność pracowników⁵.

⁴ *Narodowy Plan Rozwoju 2004–2006*, Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2003, s. 18–19.

⁵ M. Kęsy, *Wartość firmy w nowej ekonomii*, [w:] *Stosunki gospodarcze Unii Europejskiej...*, wyd. cyt., s. 308.

Inwestycje w kapitał ludzki w połączeniu z wykorzystaniem kapitału strukturalnego w długim okresie przyczynią się do wypracowania nowych rozwiązań, dzięki którym przedsiębiorstwo stanie się bardziej efektywne i konkurencyjne. Z kolei innowacyjne rozwiązania będą mogły zostać wykorzystane przez inne podmioty gospodarcze, dzięki czemu zwiększy się konkurencyjność oraz poziom innowacyjności całej gospodarki. Poniższy schemat prezentuje proces dochodzenia do gospodarki opartej na wiedzy.

Schemat 1. Etapy dochodzenia do gospodarki opartej na wiedzy

Źródło: J. Milewicz, *Kształcenie ustawiczne jako podstawowy element gospodarki opartej na wiedzy*, <http://zduniak.com/ks2/148.pdf>

Proces budowania gospodarki opartej na wiedzy jest uzależniony od stadium rozwoju, w jakim znajduje się społeczeństwo. Biorąc pod uwagę postęp społeczno-gospodarczy, wyróżnia się trzy typy społeczeństw: przedprzemysłowe, przemysłowe i informacyjne.

Społeczeństwo przedprzemysłowe cechowała prostota zarówno w aspekcie metod produkcji, kwalifikacji pracowników oraz technologii. Źródłami energii, a tym samym podstawą rozwoju gospodarki były surowce⁶.

Zmiany w sposobie myślenia nastąpiły w okresie przemysłowym dzięki wdrożeniu nowych technik produkcji. Społeczeństwo industrialne posługiwało się bardziej zaawansowanymi metodami wytwarzania przy zastosowaniu głównie kapitału materialnego. W okresie przemysłowym głównym celem społeczeństwa był wzrost gospodarczy⁷.

⁶ K. Jakubiak, K. Kubiak, *Era globalizacji – rozwój społeczeństwa informacyjnego*, [w:] *Stosunki gospodarcze Unii Europejskiej...* wyd. cyt., s. 288–289.

⁷ Tamże, s. 289.

Tabela 2

Cechy społeczeństwa informacyjnego i społeczeństw przedinformacyjnych

Kryterium	Typ społeczeństwa		
	Przedprzemysłowe	Przemysłowe	Informacyjne
Metody produkcji	Procesy wydobywcze	Procesy wytwarzania	Procesy przetwarzania, regeneracji
Sektor gospodarki	Pierwotny: rolnictwo, górnictwo, rybołówstwo, leśnictwo	Wtórny: produkcja dóbr, dobra trwałe i nietrwałe, budownictwo lądowe	Transport, inwestycje publiczne, handel, finanse, ubezpieczenia, zdrowie, badania naukowe, wypoczynek, kształcenie
Środki przetwarzania	Siły natury: wiatr, woda, zwierzęta pociągowe	Energia wytworzona: elektryczność, ropa, gaz, energia nuklearna	Informatyka, komputery i systemy przekazywania danych
Źródła energii	Surowce	Kapitał	Wiedza
Technika	Rękodzielnicza	Maszynowa	Intelektualna
Siła fachowa	Rzemieślnik, rolnik, robotnik niewykwalifikowany	Inżynier, technik, robotnik przyuczony	Naukowiec, wykwalifikowany pracownik techniczny
Metodologia	Zdrowy rozsądek, próby i błędy, praktyka	Doświadczenia, badania empiryczne	Badania teoretyczne i modelowanie, symulacja, teoria decyzji, analiza systemowa
Perspektywa historyczna	Orientacja na przeszłość	Adaptacja do chwilowych potrzeb, eksperymentowanie	Zwrot ku przyszłości, prognozowanie i planowanie
Intencje	Walka z naturą	Konkurencja wyrobów	Współzawodnictwo osób
Zasada przewodnia	Tradycjonalizm	Wzrost gospodarczy	Modyfikacja wiedzy teoretycznej

Źródło: L. W. Zacher, *Rewolucja informacyjna, czyli społeczeństwo bogate w informacje*, Transformacje, Warszawa 1992.

Obecnie stoimy przed nowym wyzwaniem, jakim jest budowa społeczeństwa informacyjnego, posługującego się głównie wiedzą oraz wykorzystującego różnorodne środki komunikacji i przetwarzania informacji. Tak pojmowane społeczeństwo odgrywa zasadniczą rolę w budowaniu gospodarki opartej na wiedzy, a tym samym w dążeniu do trwałego i zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego.

ZAKOŃCZENIE

Stabilny wzrost gospodarczy, a tym samym ograniczenie nierówności społecznych jest przede wszystkim uzależnione od jakości czynnika ludzkiego.

Przed Polską stoi zatem poważne wyzwanie związane z budowaniem społeczeństwa informacyjnego, czyli konieczność zapewnienia swoim obywatelom możliwości ustawicznego kształcenia się, jak również korzystania z nowoczesnych technik informatycznych. Polska musi ponownie zdefiniować i poprawić jakość swojej polityki w zakresie edukacji. W krótkiej perspektywie czasowej zaleca się podjęcie konkretnego planu działań w celu wprowadzenia systemu kształcenia ustawicznego, wdrażanego przy pełnej współpracy wszystkich zainteresowanych ministerstw. Konieczne jest także wyrównanie różnic w dostępie do nowoczesnych usług informatycznych i komunikacyjnych pomiędzy miastem a wsią. Aby znacząco obniżyć koszty rozmów międzymiastowych i międzynarodowych oraz dostępu do Internetu, należy również zwiększyć konkurencję w sektorze telekomunikacyjnym⁸.

Chociaż powyższe cele wydają się trudne do osiągnięcia, biorąc pod uwagę bieżącą sytuację społeczno-gospodarczą, należy pamiętać, że Polska, jako pełnoprawny członek Unii Europejskiej, może korzystać z wielu źródeł dofinansowania inwestycji w zasoby ludzkie. Są to między innymi: wciąż funkcjonujące programy przedakcesyjne, fundusze strukturalne, przede wszystkim Europejski Fundusz Społeczny, a także liczne programy wspólnotowe realizowane w ramach Strategii Lizbońskiej, takie jak: VI Program Ramowy czy e-Europe.

Wystarczy jedynie dobrze wykorzystać szansę, jaką daje nam członkostwo w strukturach europejskich poprzez zaangażowanie w budowanie gospodarki opartej na wiedzy nie tylko państwa, ale również wszystkich obywateli.

LITERATURA

- Biała księga 2003, część II – Polska wobec Strategii Lizbońskiej*, Polskie Forum Strategii Lizbońskiej, Gdańsk–Warszawa 2003.
- Stosunki gospodarcze Unii Europejskiej. Wybrane Kierunki Polityki Wspólnotowej*, pr. zbior. pod red. M. Dudka, Uniwersytet Zielonogórski, Zielona Góra 2004.
- Zacher L. W., *Rewolucja informacyjna, czyli społeczeństwo bogate w informacje*, Transformacje, Warszawa 1992.
- Milewicz J., *Kształcenie ustawiczne jako podstawowy element gospodarki opartej na wiedzy*, <http://zduniak.com/ks2/148.pdf>

⁸ *Ocena gospodarki opartej na wiedzy w Polsce*, raport Banku Światowego z dn. 15 kwietnia 2004 r., <http://www.kbn.gov.pl/wynikiRaportuBankuSwiatowego.html>.

Narodowy Plan Rozwoju 2004–2006, Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2003.

Władyniak A., *Strategia Lizbońska: założenia, cele, stopień realizacji*, „Wspólnoty Europejskie” 2003, nr 5 (140).

Ocena gospodarki opartej na wiedzy w Polsce, raport Banku Światowego z dn. 15 kwietnia 2004 r., http://www.kbn.gov.pl/wyniki_raportu_banku_swiatowego.html.

ePolska – Plan działań na rzecz rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego w Polsce na lata 2001–2006, MGPIPS.

www.egov.pl

www.telecomforum.pl

<http://spoleczenstwoinformacyjne.republika.pl/epolska.html>

The Role of Human Capital in the Transition Process Towards the Economy Based on Knowledge

Summary

The following article shows the role of high-qualified human capital in the transition process towards the economy based on knowledge and compliance with the principles of Lisbon Strategy.

In order to reinforce the social and economic competition, Poland has to face the challenges related to the creation of an information society. This process will require large investments in human resources, knowledge and scientific research.